

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: ความท้าทายสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี

Sustainable Tourism Development: Challenges for Tourism Development in Pattaya, Chonburi Province

◆ แพรดาว ฟูพานิชย์พฤกษ์

นักวิจัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Praedau Fooapanichpruk

Researcher, University of the Thai Chamber of Commerce,

E-mail: praedau@hotmail.com, praedau_foo@utcc.ac.th

Received: August 1, 2018; **Revised:** August 22, 2018; **Accepted:** September 3, 2018

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the past performance and the progress of sustainable tourism development in Pattaya, Chonburi Province in the following issues: economic impacts, social and cultural impacts, natural resources and environmental impacts, participation of local community and civil society, participation and performance of the private sector, and the opinions of tourists toward tourism in Pattaya 2) to study problems, hindrances and constraints in implementation of tourism development in Pattaya, Chonburi Province and 3) to propose challenge issues for improving performance and developing tourism in Pattaya, Chonburi Province. The researcher has employed a qualitative research method by conducting documentary reviews and performing in-depth interviews.

It was found that the benefits and income distribution to local communities are low. Tourism causes the change of society, lifestyle and culture of local people as well as deteriorates natural resources and the environment. Local communities, civil societies and private sector have low participation in tourism development. The problems and hindrances in implementation of tourism development are the operation on sustainable tourism development among organizations is poor, law enforcement is inefficient, the problem of influential persons and interest groups, the lack of discipline and awareness of local people and tourists, the budget shortages, and the personnel shortage in both quantity and quality. The researcher proposes challenged issues for the government to operate and develop Pattaya tourism to achieve sustainability and to maintain competitive potential.

Keywords: Tourism Development, Sustainable Tourism, Pattaya

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและความก้าวหน้าในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบริเวณพัทยา จังหวัดชลบุรี ในประเด็นของผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อสังคม และวัฒนธรรม ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของภาคเอกชน และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี และ 3) เพื่อเสนอประเด็นความท้าทายในการปรับปรุงการดำเนินงานและพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี การศึกษารังนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการศึกษาพบว่า การกระจายผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวลงสู่ชุมชนท้องถิ่นยังคงน้อย การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนและภาคประชาสังคม และภาคเอกชนยังคงน้อย ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืนยังคงน้อย การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล ปัญหาผู้มีอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ คนในชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวไม่มีวินัยและขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ การขาดแคลนงบประมาณ และการขาดแคลนบุคลากรทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเสนอประเด็นความท้าทายสำหรับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน และเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของพัทยาให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัทยา

บทนำ

พัทยาคือเมืองท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกของไทย พัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับโลกมาแล้วไม่ต่ำกว่า 30 ปี (Rattanapani, Interview, April 4, 2014) มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์คือ ชายหาดรูปโค้งตั้งแต่พัทยาเหนือจนถึงพัทยาใต้ ความยาวประมาณ 3 กิโลเมตร พื้นที่เมืองพัทยาคอบคลุมไปถึงเกาะล้าน เกาะครก และเกาะสาก พัทยาเป็นถนนคนเดิน (Walking Street) แหล่งท่องเที่ยวยามค่ำคืน ตั้งอยู่บริเวณพัทยาเหนือ นอกจากนั้นยังมีสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น มิโมซ่า (Mimosa) อาร์ต อิน พาราไดซ์ (Art in Paradise Museum) ตลาดน้ำ 4 ภาค (Pattaya Floating Market) เมืองจำลอง (Mini Siam) ปราสาทสังฆกรรม (The Sanctuary of Truth) ทิฟฟานีโชว์ อัลคาซาร์คาบาเร่ย์ และโคลอสเซียมโชว์ (Tiffany, Alcazar Cabaret, and Colosseum Show) เป็นต้น (Office of Pattaya City, 2014) จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวพัทยามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนว่าพัทยาคือแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ โดยจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2551-2558 แสดงได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ในปี พ.ศ. 2551-2558

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)
2551	5,634,088	62,967.81
2552	4,305,998	44,657.97
2553	8,313,528	73,731.86
2554	8,993,572	87,849.77
2555	9,409,497	95,911.03
2556	10,020,628	105,851.39
2557	9,083,899	102,722.63
2558	9,849,940	128,091.49

แหล่งที่มา: Department of Tourism, Ministry of Tourism and Sports, 2016

กระแสการท่องเที่ยวของโลกมุ่งสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หากแต่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้วิเคราะห์สถานการณ์และสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวของไทยแล้วพบว่า แหล่งท่องเที่ยวของไทยเสื่อมโทรม กลไกการดำเนินงานของรัฐเพื่อจัดการท่องเที่ยวมีความอ่อนแอ การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐไม่เป็นเอกภาพ ภาคเอกชนและชุมชนท้องถิ่นไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว ประเทศไทยได้ประกาศให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 และคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาภาคการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (Ministry of Tourism and Sports, 2011)

ในการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ให้บรรลุเป้าหมายของความยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ตลอดจนประชาชนคนท้องถิ่น อีกทั้งต้องลดปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงานที่เกิดขึ้น และเพื่อให้การท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี บรรลุเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวตามนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาตินั้น การศึกษาถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและความก้าวหน้าในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการติดตามและประเมินผลระหว่าง การดำเนินนโยบาย (Ongoing Evaluation) โดยผลของการศึกษาจะเป็นประเด็นความท้าทายในการปรับปรุง การดำเนินงานและพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน อีกทั้งรักษา ศักยภาพการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของพัทยาให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและความก้าวหน้าในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบริเวณพัทยา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อเสนอประเด็นความท้าทายในการปรับปรุงการดำเนินงานและพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งมีเป้าหมายของแผน คือ การส่งเสริมพัฒนาภาคการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยความยั่งยืนนั้นศึกษาในประเด็นของผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของภาคเอกชน และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบริเวณพัทยา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย

การพัฒนาที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

United Nations Environment Programme and World Tourism Organization (2005: 8-9) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) โดยอ้างถึงคำจำกัดความของคณะกรรมการโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development; WCED) ในปี 1987 ซึ่งมีใจความว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาที่สนองตอบความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการสนองความต้องการของคนรุ่นอนาคต ” โดยการพัฒนายั่งยืนนั้นจะต้องพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนใน 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

สำหรับการท่องเที่ยวแล้ว United Nations Environment Programme and World Tourism Organization (2005: 9-10) อธิบายไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นความท้าทายในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเหตุผลสองประการ คือ 1) การท่องเที่ยวมีความเป็นพลวัตและยังมีการเติบโตต่อไปในอนาคต การท่องเที่ยวเป็นสิ่งสนับสนุนเศรษฐกิจในหลายประเทศ ตลอดจนเศรษฐกิจในแหล่งท่องเที่ยว และ 2) การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว

อุตสาหกรรม สิ่งแวดล้อม และชุมชนท้องถิ่น เนื่องด้วยนักท่องเที่ยวจะได้เข้าถึงผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ได้สัมผัสแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเข้าไปเกี่ยวข้อง และมีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

World Tourism Organization (2004: 7) กล่าวว่า การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถกระทำได้กับการท่องเที่ยวทุกรูปแบบและในทุกแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการท่องเที่ยวโดยชนหมู่มาก (Mass Tourism) และการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Tourism Segment) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน 3 ด้าน คือ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้สิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดย Lee (2013) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรมีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การจัดการท่องเที่ยว อีกทั้งควรมีกิจกรรมที่เพิ่มการรับรู้ประโยชน์ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมุมมองของ Dodds and Butler (2010) เสนอว่า การขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ชุมชนท้องถิ่น ภาคเอกชน และ NGOs เป็นอุปสรรคในการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ประสบความสำเร็จ และ Okazaki (2008) ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะต้องเข้าใจถึงความสำคัญของความร่วมมือในการทำงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว สำหรับ World Tourism Organization (2004) และ United Nations Environment Programme and World Tourism Organization (2005) กำหนดให้การประชุมหารือกับชุมชนและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ Waligo, Clarke and Hawkins (2013) ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าการสร้างความร่วมมือเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละรายมีผลประโยชน์และความสนใจที่แตกต่างกัน

ทางด้านนักท่องเที่ยวแล้วการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะต้องสร้างความพึงพอใจและสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายให้กับนักท่องเที่ยว เพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และสนับสนุนพฤติกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน (World Tourism Organization, 2004: 7) โดยการนำเสนอผลิตภัณฑ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Simmons, 1994 cited in Kennett-Hensel, Sneath and Hensel, 2010) และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นแรงสนับสนุนวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น ความรู้และทักษะ และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในมรดกท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน (Lacy, T.D. et al., 2002 cited in Aref, Ma'rof and Sarjit, 2010 และ Aref, 2011)

พัฒนาการของการท่องเที่ยว และนโยบายการท่องเที่ยวของไทย

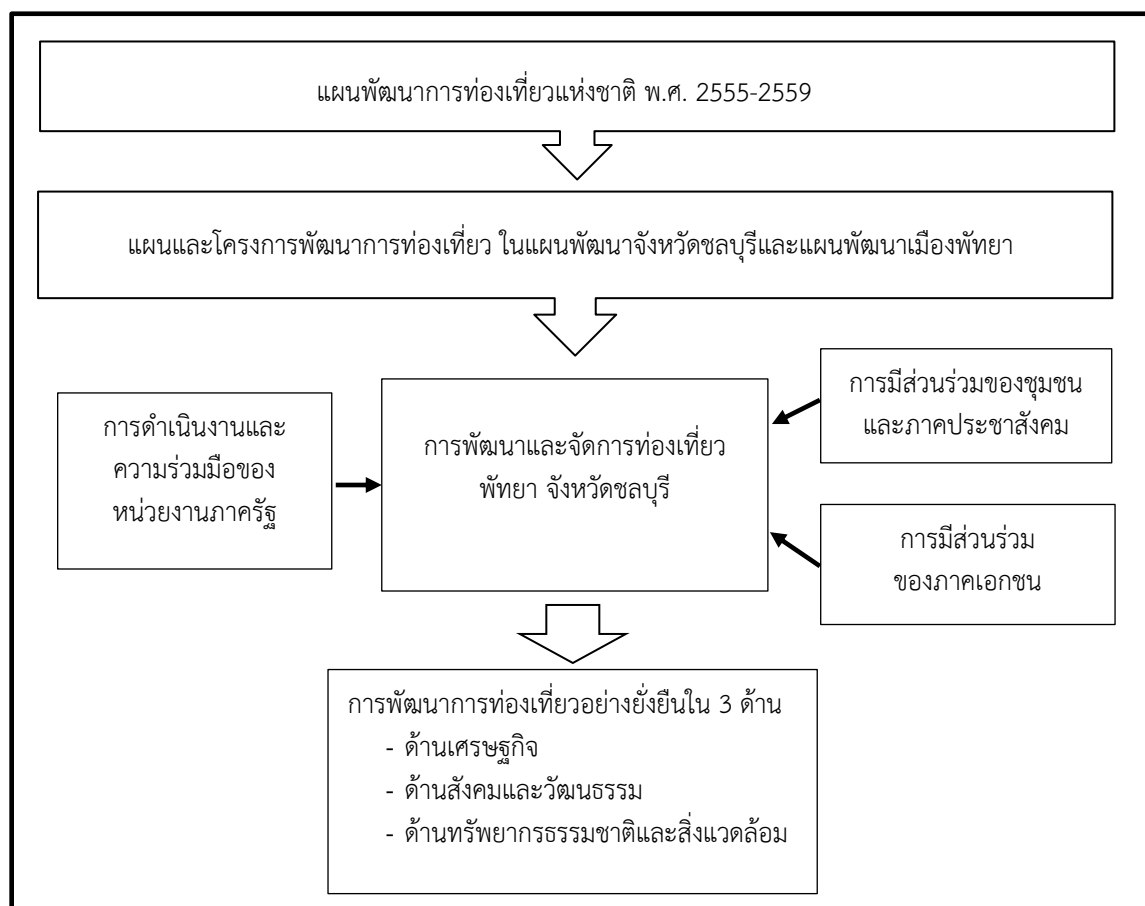
การพัฒนาการท่องเที่ยวถูกรวบรวมเข้ามาอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) โดยรัฐบาลเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศเป็นลำดับที่สามารถรองจากการส่งออกยางและข้าว และช่วยลดภาระการขาดดุลการค้า (Payakwichean, 2006: 3-4) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ในระยะแรก ๆ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ การขยายตลาด ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยว อีกทั้งดึงดูดการลงทุนของภาคเอกชน เพื่อให้การท่องเที่ยวสร้างรายได้และมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ (Ministry of Tourism and Sports, 2011 และ Payakwichean, 2006) การส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และแหล่งท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, 2011) จากนั้นจึงค่อยเริ่มให้ความสำคัญกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในภายหลัง โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา (Payakwichean, 2006: 6)

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 ให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ โดยปัจจุบันประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อเป็นแผนหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, 2015) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัว เร่งรัดการสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยว พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในด้านคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และมุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขผลกระทบด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 คือ การส่งเสริมพัฒนาภาคการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (Ministry of Tourism and Sports, 2011)

กรอบแนวคิดในการศึกษา

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งออกโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีเป้าหมายคือ การส่งเสริมพัฒนาภาคการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้อย่างสมดุลและยั่งยืน จะถูกถ่ายทอดลงสู่หน่วยงานระดับจังหวัดและหน่วยงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานจังหวัดชลบุรี และเมืองพัทยาซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ท่องเที่ยวพัทยา หน่วยงานทั้งสองแห่งจะดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

โดยการแปลงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 สู่การปฏิบัติผ่านแผนและโครงการต่าง ๆ โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจะต้องดำเนินงานและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสมดุลสู่เป้าหมายของความยั่งยืนใน 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคมและวัฒนธรรม และความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ด้วยการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Review) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการพัฒนาและดำเนินนโยบายท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ หัวหน้าสำนักงาน หัวหน้าหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานจังหวัดชลบุรี หัวหน้าสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี ผู้บริหารเมืองพัทยาซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลพื้นที่

ท่องเที่ยวพัทยา ตลอดจนหัวหน้าหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง นายกสมาคมธุรกิจและการท่องเที่ยวเมืองพัทยา ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวชายหาดพัทยา จำนวน 10 ราย ที่ผู้วิจัยได้พบโดยบังเอิญและมีความสะดวกในการให้สัมภาษณ์ เพื่อสอบถามถึงความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นโยบายการท่องเที่ยวของไทย แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานและแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview Questionnaire) ซึ่งข้อคำถามจะถูกสร้างขึ้นเพื่อสอบถามผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างเฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองในช่วงเดือนมีนาคม-เดือนเมษายน พ.ศ. 2557

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกแยกแยะออกจากกัน (Utilizing) และจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ (Categorizing) หลังจากนั้นจึงหาความหมายเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ผลการศึกษา

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและความก้าวหน้าในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

พัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจของเมืองพัทยาชับเคลื่อนจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีการขยายตัวของการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ มีการสร้างโรงแรม คอนโดมิเนียมและบ้านจัดสรรเพิ่มขึ้นอย่างมาก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการขายเป็นที่พักตากอากาศ อีกทั้ง 4-5 ปีที่ผ่านมา พัทยาเติบโตอย่างมากในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวที่ภาคเอกชนเข้ามาลงทุน (Rattanapani, Interview, April 4, 2014) การท่องเที่ยวเมืองพัทยาก็ก่อให้เกิดการค้า การลงทุน การสร้างงาน และสร้างรายได้ มีการอพยพประชาชนจากต่างถิ่นเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ เปิดร้านอาหาร ร้านเช่ารถและเก้าอี้ผ้าใบ หรือแม้แต่เป็นหมอนวดตามชายหาด

ผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม

ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะนำความเจริญเข้ามาในพื้นที่ แต่ความเจริญที่เข้ามาสู่เมืองพัทยานั้นเป็นความเจริญที่เข้ามาอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ชุมชนเมืองพัทยาจะรองรับและควบคุมได้ทัน การท่องเที่ยวจึงนำมาซึ่งปัญหาทางสังคม ทั้งปัญหาการจราจร อาชญากรรม ฉกชิงวิ่งราว การพนัน การค้าประเวณี ยาเสพติด

คนหลบหนีเข้าเมือง และปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ชาวบ้านในชุมชนท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวพัตยาด้วยสิ่งดึงดูดใจ 2 สิ่ง คือ สถานบันเทิงและชายหาด นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ได้มาเพราะจะท่องเที่ยวธรรมชาติแต่เพียงอย่างเดียว แต่มาเพราะต้องการเที่ยวสถานบันเทิงด้วยสถานบันเทิง การค้าประเวณี และมาเพียร์ คือ ภาพลักษณ์ของพัตยา” (Anonymous Interviewee, Interview, March 8, 2014) นอกจากนี้การท่องเที่ยวทำให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีความหลากหลายเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามความนิยมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ปัจจุบันวัฒนธรรมของเมืองพัตยาได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ โดยแทบไม่เหลือวัฒนธรรมไทยและชีวิตความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นดั้งเดิมเหลืออยู่อีกเลย

ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองพัตยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากเมื่อ 10 ปีกว่าปีก่อน การท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มากเกินไปกว่าแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ นำมาซึ่งปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาน้ำเสีย ปัญหามลพิษทางอากาศ การจราจรติดขัดในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว ปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ปัญหาคราบน้ำมันที่เกิดจากเรือรับส่งนักท่องเที่ยวไปเกาะล้าน เรือสโนก เจ็ตสกีและเรือกล้วย และปะการังบริเวณเกาะล้านถูกทำลาย นายพิศาล รัตนปานิ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเมืองพัตยา กล่าวไว้ว่า “ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาเร่งด่วนที่เมืองพัตยาจะต้องแก้ไข ขยะมูลฝอยที่เกิดจากการท่องเที่ยวบนเกาะล้านก็จำเป็นต้องบรรจุเรือมากำจัดบนฝั่ง ปัจจุบันเมืองพัตยามีขยะวันละ 400-500 ตัน การจัดการขยะด้วยวิธีฝังกลบ (Land Fill) ไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด หากไม่เปลี่ยนวิธีการกำจัดหรือหาที่ทิ้งใหม่ ขยะจะล้นเมืองภายในไม่กี่ปีนี้อย่างแน่นอน และจะตามมาด้วยความเสียหายต่อการท่องเที่ยวอย่างมหาศาล ในขณะที่เมืองพัตยามีงบประมาณจำกัดในการกำจัดขยะที่เกิดขึ้น” (Rattanapani, Interview, April 4, 2014)

การสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ล้วนกระทบและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สถานประกอบการบางแห่งบนถนนคนเดิน (Walking Street) บริเวณพัตยาเหนือเกิดจากการถมชายหาด นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจุบันหน้าหาดบริเวณพัตยาเหนือหายไปจากเดิมมาก สาเหตุเกิดจากการสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ขวางทางน้ำ ทำให้น้ำทะเลเปลี่ยนทิศทาง การสร้างท่าเรือแหลมฉบังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้หน้าหาดบริเวณพัตยาเหนือหายไป นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนทิศทางของน้ำทะเลด้วยเช่นกัน

การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม

ชุมชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมาก ถึงแม้ว่าแผนและโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน เช่น การสร้างพื้นที่จอดรถจะต้องผ่านการทำประชาพิจารณ์หรือเวทีชาวบ้าน แต่การทำโครงการหรือแก้ปัญหาใด ๆ ยังคงเป็นอำนาจของเมืองพัตยาเป็นส่วนใหญ่ นางรจนา อาจทรงกรมการชุมชน ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “กรรมการชุมชนเป็นกระบอกเสียงให้ชาวบ้าน เรานำปัญหาชุมชนไปเสนอต่อเมืองพัตยาเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เราพัฒนาทุกอย่างในชุมชน ไม่เฉพาะแต่เรื่องท่องเที่ยว ปัญหาขยะ

มูลฝอย ทางเท้าชำรุด ฉกชิงวิ่งราว เราเสนอหมด แต่ที่เราอัดอั้นคือเสียงเราเล็ก เสนออะไรไปมากมายหลายรอบแต่ไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น” (Archsong, Interview, April 4, 2014) ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวน้อย คนในชุมชนเพียงเข้ามาเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ ร้านอาหาร ให้บริการเช่ารถและเก้าอี้ผ้าใบ หรือเป็นหมอนวดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวบนชายหาด

การมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของภาคเอกชน

พัทยาไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีแต่ชายหาดธรรมชาติ หากแต่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดจากการลงทุนของภาคเอกชนด้วย หน่วยงานภาคเอกชนรวมกลุ่มกันจัดการท่องเที่ยวอย่างเข้มแข็งโดยมีรายได้และกำไรเป็นสิ่งที่จูงใจ จากการสัมภาษณ์นายกสมาคมธุรกิจและการท่องเที่ยวเมืองพัทยา พบว่า ผู้แทนของภาคเอกชนได้เข้าร่วมการประชุมหรือในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดชลบุรีและแผนพัฒนาเมืองพัทยา โดยส่วนใหญ่เข้าไปเสนอแผนการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (Wattanasatsatorn, Interview, April 4, 2014) อย่างไรก็ตามภาคเอกชนยังมีส่วนร่วมน้อยในการเสนอความคิดเห็นและร่วมดำเนินงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน โดยหน่วยงานภาครัฐยังคงมีอำนาจสูงสุดในการวางแผนและดำเนินงานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

สำหรับการดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการเอกชนพบว่า หากเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ของต่างชาติซึ่งมีสายโซ่การดำเนินงานในหลายประเทศ การดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะมุ่งสู่การได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับสากล แต่สำหรับสมาชิกของสมาคมธุรกิจและการท่องเที่ยวเมืองพัทยาส่วนใหญ่แล้วเป็นสถานประกอบการขนาดกลาง จึงยังไม่ได้ดำเนินการเพื่อขอการรับรองมาตรฐานความตื่นตัวในการดำเนินงานเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมจะแตกต่างกันไปตามจิตสำนึกและเงินทุนที่มี สถานประกอบการบางแห่งมีการจัดการภายในองค์กร การคัดแยกขยะและให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวให้ความเห็นต่อการท่องเที่ยวชายหาดพัทยาไว้ว่า พัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดใจ การท่องเที่ยวสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ คนท่องเที่ยวมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี ข้อมูลการท่องเที่ยวเข้าถึงได้โดยง่าย อาหารและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวมีความน่าประทับใจ คุณภาพของโรงแรมที่พักอยู่ในระดับดี สำหรับสิ่งที่ควรปรับปรุงคือ ควรฟื้นฟูธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ดูแลความสะอาดของชายหาด เพิ่มการรักษาความปลอดภัย ลดมลพิษในอากาศ ควรเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและของที่ระลึก และควรเพิ่มการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 มาประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสำนักงานจังหวัดชลบุรี และเมืองพัทยาซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และเป็นหลักในการจัดทำแผนพัฒนาและจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

2. ปัญหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ความร่วมมือในการจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น งานดนตรีพิทยา (Pattaya Music Festival) งานวันไหลสงกรานต์ งานสัปดาห์วันออก และงานแข่งขันกีฬานานาชาติ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรอบเมืองพัทยา ตำรวจจราจร รถพยาบาล และสมาคมท่องเที่ยวภาคเอกชน หากแต่ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวยังคงน้อย การทำงานยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ การแก้ไขปัญหาเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า พัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นชุมชนเมืองสูง ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่สั่งสมมานาน เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาอาชญากรรมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาผู้ประกอบการเอารัดเอาเปรียบคนต่างชาติ เป็นต้น การทำงานของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดชลบุรีกับสำนักงานจังหวัดชลบุรียังไม่สอดคล้องกันมากนัก เนื่องจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดต้องทำงานเพื่อตอบสนองทั้งยุทธศาสตร์ของจังหวัดและยุทธศาสตร์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

3. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล พัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เจริญอย่างรวดเร็วและเจริญมาแล้วเป็นเวลานาน โดยไม่ได้มีการวางแผน การควบคุมและการจัดระเบียบที่ดี เมื่อเวลาผ่านไปความไร้ระเบียบกลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังลึกจนยากที่จะแก้ไข ยกตัวอย่างเช่น เมืองพัทยาเคยมีการจัดระเบียบการจราจรโดยใช้สัญญาณไฟจราจร แต่การดำเนินการทำได้ไม่นานก็เลิกใช้ การทำป้ายสำหรับจอดรถโดยสารสาธารณะและรถรับจ้างรับส่งนักท่องเที่ยวไม่ได้ผล เนื่องจากจุดที่มีป้ายจอดรถรับส่งไม่มีนักท่องเที่ยวขึ้นรถ แต่นักท่องเที่ยวไปรอโบกรถในจุดที่ไม่มีป้าย การต่อเติมอาคารโรงแรมที่พักไม่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบและรบกวนพื้นที่สาธารณะ การจัดระเบียบสถานบันเทิงบริเวณถนนคนเดิน (Walking Street) ไม่ได้ผล ก่อให้เกิดเป็นแหล่งมั่วสุม อบายมุขและสิ่งเสพติด การจัดระเบียบเรือสากต่าง ๆ ไม่ได้ผล เกิดเหตุเรือสากชนนักท่องเที่ยวบ่อยครั้ง

4. ปัญหาผู้มีอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ พัทยาเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว เศรษฐกิจของเมืองพัทยาคับเคืองจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก เมืองพัทยาก็เป็นเมืองธุรกิจที่ผู้มีอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาลงทุนประกอบกิจการทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายเพื่อกอบโกยผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อีกทั้งมีการเอื้อประโยชน์ให้ชาวต่างชาติประกอบอาชีพแรงงานคนไทย ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้ควบคุมกฎหมายไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ เนื่องจากเกรงกลัวต่ออิทธิพลและความไม่ปลอดภัยในชีวิต

5. ปัญหาความไม่มีวินัยและการขาดจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว โดยสาเหตุหลักมาจากการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและการกอบโกยผลประโยชน์ หลายครั้งที่ปัญหาความไม่มีวินัยและการขาดจิตสำนึกส่งผลต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของเมืองพัทยา ยกตัวอย่างเช่น อุบัติเหตุเรือล่ม เนื่องจากการบรรทุกน้ำหนักเกิน โรงแรมที่พักและเรือสโนว์เออร์ดเอบริยบนักท่องเที่ยว อุบัติเหตุที่เกิดจากการให้นักท่องเที่ยวเช่ารถจักรยานยนต์ขณะกำลังมีเมา เป็นต้น

6. ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ถึงแม้ว่าเมืองพัทยาจะสามารถจัดเก็บรายได้ได้มากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ และมีโครงการและงบประมาณจากองค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มาช่วยพัฒนา แต่เงินงบประมาณก็ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากพื้นที่เมืองพัทยามีความเป็นชุมชนเมืองสูงมีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีประชากรแฝงย้ายเข้ามาทำงาน อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก งบประมาณของสำนักงานจังหวัดชลบุรีและเมืองพัทยาส่วนใหญ่ใช้ไปสำหรับการดูแลสาธารณูปโภค และการจัดการขยะและน้ำเสีย งบประมาณจึงมีไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยว

7. ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และหัวใจการให้บริการ (Service Mind) เป็นสิ่งจำเป็นที่บุคลากรด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการพัฒนา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรีแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้วยการจ้างบุคลากรเพิ่มเติม แต่บุคลากรที่จ้างเพิ่มเติมนั้นมีประสิทธิภาพ ความทุ่มเทและความเอาใจใส่ในการทำงานน้อยกว่าบุคลากรประจำ เนื่องจากขาดสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ บุคลากรที่จ้างเพิ่มเหล่านี้จึงลาออกบ่อย เนื่องจากได้งานใหม่ที่มีเงินเดือนสูงกว่า

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาในมิติด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ในฐานะที่การท่องเที่ยวของพัทยาส่งรายได้ให้กับประเทศไทยได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าและกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นยังคงน้อย ชุมชนและภาคประชาสังคมในท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวน้อย การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น อีกทั้งก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาจากการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่พัทยา เป็นปัญหาที่สั่งสมมานานจนยากที่จะแก้ไข อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืนยังคงมีความจำเป็น และเป็นประเด็นท้าทายสำหรับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานจังหวัดชลบุรี กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และเมืองพัทยา ในการดำเนินงานและประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อรักษาการท่องเที่ยวของ

พัฒนาให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาว ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนใน 3 ด้าน ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, 2005: 8-9) การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวจึงควรพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล กล่าวคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นให้ผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวกระจายลงสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมกับเพิ่มพูนความสำคัญของการพัฒนาในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรม และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มการมีส่วนร่วม สร้างความร่วมมือ ในการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชน ซึ่งจะสอดคล้องกับ (Lee, 2013; World Tourism Organization, 2004 และ United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, 2005) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Dodds and Butler (2010) และ Waligo, Clarke and Hawkins (2013) เพื่อที่จะทำให้การดำเนินนโยบายและการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ พร้อมกับปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ลดข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรในการดำเนินงานที่มีไม่เพียงพอ และพัฒนาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์และความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว พึงฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มการรักษาความปลอดภัย บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เพิ่มการนำเสนอผลิตภัณฑ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงความเป็นไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย อีกทั้งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว

ความท้าทายในการพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน

จากข้อค้นพบ ผู้วิจัยเห็นประเด็นความท้าทายในการพัฒนาการท่องเที่ยวพัทยา จังหวัดชลบุรี ให้เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การแต่งตั้งคณะทำงานโดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นหลักหรือเป็นเจ้าภาพในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปตามนโยบายหรือแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ออกโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยการทำงานจะต้องมีการประชุมหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจัดทำโครงการ ติดตามความก้าวหน้า แก้ไขปัญหาและปรับปรุงการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งนี้การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานจะช่วยให้เกิดการบูรณาการโครงการ ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนของโครงการ ลดการใช้จ่ายเงินงบประมาณ และลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากร อันจะนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการปรับปรุงกฎหมายหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้มีความทันสมัย ปิดช่องว่างของกฎหมายเพื่อป้องกันการกระทำผิด พร้อมกับมีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดและลงโทษผู้กระทำ

ผิดอย่างจริงจัง ตัวอย่างกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการชิงทรัพย์และทำร้ายร่างกาย กฎระเบียบการจราจร กฎระเบียบการควบคุมการก่อสร้างและต่อเติมอาคาร และกฎระเบียบการควบคุมสถานบันเทิง เป็นต้น ทั้งนี้หมายถึงรวมถึงการลงโทษนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวแบบขาดสำนึกกับผิดชอบต่อสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ในการพัฒนาการท่องเที่ยว สำนักงานจังหวัดชลบุรี เมืองพัทยาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนและภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาคเอกชน ตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมจัดทำแผนและโครงการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ร่วมดำเนินโครงการ และร่วมติดตามประเมินผล และตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำผลการประเมินมา ปรับปรุงการดำเนินงาน อีกทั้งให้คนในชุมชนเป็นเครือข่ายเฝ้าระวัง ทำงานร่วมกับตำรวจท่องเที่ยว แจ้งเหตุ และปัญหาต่าง ๆ ที่พบเห็น

4. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีทักษะในงานบริการ และมีทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะ ภาษาอังกฤษ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินการ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มี แนวโน้มเข้ามาท่องเที่ยวพัทยาเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

5. รัฐบาลควรสนับสนุนการดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการเอกชน มีการจัด ผีก่อบรม จัดทำแนวทางหรือมาตรฐานอย่างง่ายให้ผู้ประกอบการได้เริ่มต้นดำเนินการ จัดหาสิ่งจูงใจ และ แหล่งเงินลงทุนสำหรับการพัฒนาการดำเนินงานให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

6. การปลูกฝังจิตสำนึกกับผิดชอบและสำนึกรักชุมชนท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนและภาคเอกชน จะ ช่วยให้คนในชุมชนและภาคเอกชนรู้สึกรัก ห่วงแหนและเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ช่วยกันดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย สำนึกของชุมชน (Sense of Community) เป็นความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน (Bowen, Mancini, Martin, Ware and Nelson, 2003 cited in Aref, 2011 และ Buckner, 1988 cited in Aref, Ma'rof and Sarjit, 2010) และสำนึกของชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชน สำนึกของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่จูงใจ ในการสนับสนุนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Aref, 2011)

ข้อเสนอแนะ

1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรเพิ่มการเผยแพร่และถ่ายทอดเนื้อหาสาระของแผนพัฒนา การท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ เข้าใจ และนำไปใช้ในการ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้อง ตรงกันและมุ่งสู่เป้าหมายของแผนพัฒนา อีกทั้งควรเผยแพร่และถ่ายทอดเนื้อหาสาระของแผนพัฒนาไปยัง หน่วยงานภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนเมืองพัทยา เพื่อให้ภาคเอกชนและชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น

เข้าใจถึงสิทธิและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงเข้ามาติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

2. รัฐบาลควรเพิ่มบทบาทขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เนื่องจาก อพท. เป็นองค์การมหาชน มีงบประมาณในการดำเนินโครงการต่าง ๆ มากกว่าหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งมีความคล่องตัวและมีอิสระในการดำเนินงานมากกว่า ปัจจุบัน อพท. เข้าไปมีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับเมืองพัทยาโดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการขยะมูลฝอยและน้ำเสีย การจัดการจราจร การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนและผู้ประกอบการบนเกาะล้านในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลดการใช้พลังงาน รณรงค์ให้การท่องเที่ยวบนเกาะล้านเป็นการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) อีกทั้งยังมีบทบาทในการรักษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และช่วยให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระจายไปสู่ชุมชนโดยรอบเมืองพัทยา

3. หน่วยงานภาครัฐควรเพิ่มการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) โดยรอบเมืองพัทยา เช่น ชุมชนประมงบางละมุง ชุมชนท่องเที่ยวธรรมชาติบริเวณเขาชีจรรย์ ชุมชนหนองปรือ ซึ่งเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมุสลิม และชุมชนบ้านขากแง้ว ซึ่งเป็นชุมชนแห่งวัฒนธรรมจีน เป็นต้น เพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ตัวอย่างของชุมชนดังกล่าวได้รับการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)

References

- Aref, F. (2011). Sense of Community and Participation for Tourism Development. *Life Science Journal*. 8(1), 20-25.
- Aref, F.; Ma'rof, R. and Sarjit, S. G. (2010). Dimensions of Community Capacity Building: A Review of Its Implications in Tourism Development. *Journal of American Science*. 6(1), 172-180.
- Department of Tourism, Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Tourist Statistics and Tourism Revenue*. Retrieved April 10, 2018 from <http://www.tourism.go.th/view/1/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%A7/TH-TH> (in Thai)
- Dodds, R. and Butler, R. (2010). Barriers to Implementing Sustainable Tourism Policy in Mass Tourism Destinations. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*. 5(1), 35-53.

- Kennett-Hensel, P. A.; Sneath, J. Z. and Hensel, P. J. (2010). Developing Sustainable Tourism: Managers' Assessment of Jamaica's Ten-year Master Plan. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. 4(2), 143-155.
- Lee, T. H. (2013). Influence Analysis of Community Resident Support for Sustainable Tourism Development. *Tourism Management*. 34: 37-46.
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). *National Tourism Development Plan 2012-2016*. Retrieved December 25, 2012 from http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=4147 (in Thai)
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). Thai Tourism Strategy 2015-2017. Retrieved March 19, 2018 from http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114 (in Thai)
- Office of Pattaya City. (2014). *Pattaya Tourism Information*. Chonburi: Office of Pattaya City. (in Thai)
- Okazaki, E. 2008. A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use. *Journal of Sustainable Tourism*. 16(5), 511-529.
- Payakwichean, P. (2006). Thailand's Tourism Development Past, Present and Future. *eTAT Tourism Journal*. 2: 1-16. Retrieved July 13, 2018 from http://www.etatjournal.com/upload/130/25492_1.pdf (in Thai)
- United Nations Environment Programme and World Tourism Organization. (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. Retrieved January 9, 2014 from <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>
- Waligo, V. M.; Clarke, J. and Hawkins, R. (2013). Implementing Sustainable Tourism: A Multi-stakeholder Involvement Management Framework. *Tourism Management*. 36: 342-353.
- World Tourism Organization. (2004). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destination: A Guidebook*. Retrieved November 9, 2013 from <http://www.adriaticgreenet.org/icareforeurope/wp-content/uploads/2013/11/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf>
- Appendix: List of Key Informants
- Anonymous Interviewee. Villager. 2014 (8 March). Interview.

Karapin, O. Acting for Director of the Tourism Promotion Bureau, Office of Pattaya City. 2014 (1 April). Interview.

Rattanapani, P. Acting for Director of the Art and Culture, Office of Pattaya City. 2014 (4 April). Interview.

Surakitbovorn, P. Chief of the Chonburi Governor's Office. 2014 (4 April). Interview.

Archsong, R. Community Committee of the Pattaya City. 2014 (8 March). Interview.

Wattanasatsatorn, S. President of the Pattaya Business and Tourism Association. 2014 (16 April). Interview.

Wichaidit, T. Managing Director of the Area 3 (Pattaya City and Vicinity), Designated Areas for Sustainable Tourism Administration. 2014 (1 April). Interview.

Meeluksana, T. Director of the Chonburi Provincial Office of Tourism and Sports. 2014 (26 March). Interview.

Praedau Foopanichpruk, Doctorate Degree in Public Administration.
Currently researcher, Research and Business Service Division,
University of the Thai Chamber of Commerce.